

Anmeldelser af Morten Thing

POPULISMER

Populisme er et ret nyt ord, formentlig fra 1891 på engelsk, på dansk måske fra 1971. Provokeret af udlændinge, både flygtninge, migranter og EU-indbyggere, i Europa, af Dansk Folkepartis politik og ikke mindst af præsident Trump mm. er den noget upræcise term kommet til at spille en stadig større rolle. Den mest almindelige definition er, at den, som forstår politik populistisk, påberåber sig det (autentiske) folk som opbakning til modstanden mod eliten i hovedstaden (eller i magten), som bestemmer alt og til sin egen fordel. På den måde kan populisme forstås som en modsætning til de ideologiske partier, som bygger på konservatisme, liberalisme eller socialisme, eller de partier, som samler en klasse om sin politik (kapitalisterne hos liberalisterne, de store jordejere hos de konservative, arbejderne hos socialisterne).

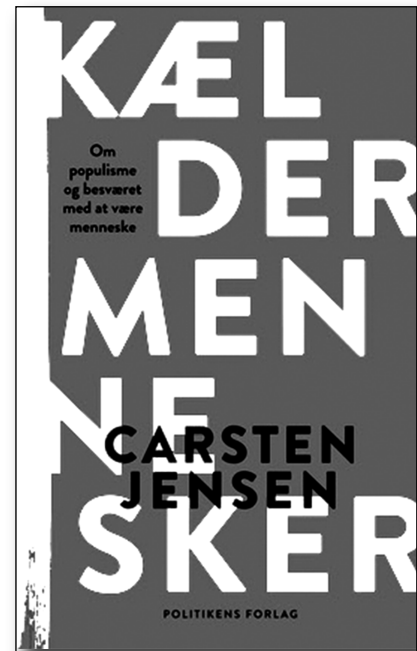
Carsten Jensens bog *Kældermennesker* har titel efter et meget citeret sted i en kronik, han skrev den 17.9.2011, ”Vi har leget med afstumpetheden for længe”. Heri skrev han bl.a.: ”Pia Kjærsgaard og hendes skimlede sekt af klamme kældermennesker.” Det har han måttet høre for, og i denne bog analyserer han, hvad ordet ’kældermenneske’ kan betyde, hvis vi starter med Dostojevskijs roman *Kældermennesket – Optegnelser fra en Undergrund* fra 1864 (som i sin første oversættelse hed *Optegnelser fra et kælderdyb*). Som jeg læser Carsten Jensens analyse, undsiger han sin *entydige* brug af ordet. I stedet sætter han en flertydig etisk forholden sig til de mennesker, som har populistiske holdninger.

Vejen ind i diskussionen sætter af fra den personlige udvikling frem til det moralske ansvar i flygtningestrømmen: Den egentlige humanitære krise er vores, ikke flygtningenes. Han analyserer de grunde, som anføres, til ikke at tage imod flere flygtninge. Han mener, at opfattelsen af flygtningene som stående på et lavere trin end os er karakteristisk for populismen. ”Vi opfatter os selv som et krænket kontinent, og populismen bliver Europas sande udtryk” (s. 26). Vi er åndelige selvskadere, nedrivningen af civilisationen er i gang, og der er direkte adgang til underbevidsthedens kloaker. ”Populisterne præsenterer sig som vores redningsmænd, men samtidig undergraver de vores tro på os selv. En stærk mand kan ikke bruge et stærkt folk til noget.” (s. 32) Men han gør opmærksom på, at Venligboernes 150.000 medlemmer måske er den største politiske bevægelse.

Jensens forståelse tager udgangspunkt i, at populister ofte bor i randområder. ”Populis-

men udspringer ikke blot af et tab af illusioner på fællesskabets vegne. Den er også udtryk for et tab af motivation, når det kommer til selve ideen om deltagelse i samfundslivet. Populister er ikke mennesker, der har meldt sig ud af samfundet. I stedet føler de, at de imod deres egen vilje er blevet meldt ud, og nu tager det sidste skridt. Deres egen overflødighed er blevet gjort klar for dem. De udfylder ikke længere nogen nødvendig funktion, og selv om de ofte er de tilbageblevne i provinser og landdistrikter under affolkning, oplever de det, som om der ikke længere er plads til dem, i hvert fald i fællesskabets bevidsthed. Deres modreaktion er at rette opmærksomheden mod de fremmede. Det er dem, der ikke er plads til. (...) Den nyomvendte populist er et offer på jagt efter en gerningsmand, og demagogerne i spidsen for de populistiske bevægelser udpeger ham gerne.” (s. 33f) Det er nu de fremmedes lod.

Nu bor ikke alle populister i randområderne geografisk set, og måske tænker Carsten Jensen ’randområder’ også som et mentalt begreb. For populisterne påpeger, at velfærdsstaten er truet. Bogen fortsætter i en analyse af det moderne liv, som går ud over populismeanalysen. Faktisk slutter bogen ikke pessimistisk, som den begyndte: ”Den populistisk iscenesatte modsætning mellem ’folket’ og ’eliten’ er ikke andet end et værtshusslagsmål i katastrofens forgård. Se i stedet dig selv som statsborger i fremtiden. Så vil du også række den fremmede hånden, og han vil række dig sin, ikke for at tage noget fra dig, men for sammen med dig at bygge en anden fremtid. Der er kun os til at gøre det.” (s. 146).

Carsten Jensen:
KÆLDERMENNESKER. *Om populisme og besværet med at være menneske*,
Politikens Forlag 2018.
146 s. Kr. 150,-.

Lars Olsen:
DET FORSVUNDNE FOLK,
Gyldendal 2018.
188 s. Kr. 249,95.

Lars Olsen har skrevet en lang række bøger om klasse-samfundet Danmark, fx *Det delte Danmark* (2005), *Den nye ulighed* (2007), *Den sociale smeltedigel* (2009). I 2010 bevægede han sig tydeligvis ind i populismens område med *Eliternes triumf. Da de uddannede klasser tog magten*. I 2010 kom *Uddannelse for de mange. Opskrift på en kulturrevolution*, i 2011 kom *En bygning slår revner. Socialdemokratiet og det folkelige Danmark*, hvor han klart demonstrerede sin kærlighed til Socialdemokratiet, men beklagede at det lod dele af arbejderklassen i stikken. I 2014 kom *Klassekamp fra oven. Den danske samfundsmodel under pres*. Hans nyeste bog hedder *Det forsvundne folk*. Den er som de foregående egentlig henvendt til Socialdemokratiet, men også til den nu regerende alliance. Den påviser i detaljer, hvordan de såkaldte ’reformer’ forværrer de økonomiske forhold for de arbejdere, som har hårdt fysisk arbejde. Det gælder fx efterløn, dagpenge og førtidspension.

Bogen falder i tre afdelinger. Første afsnit hedder ’Dagbog fra det usynlige Danmark’. Her møder vi et udpluk af de mennesker, Lars Olsen møder ved sine fore-

drag rundt om i landet. Her får vi præsenteret de folk, som for Lars Olsen er de stemmer, vi andre aldrig hører. Mange af os tilhører uddannelseseliten, som er de nye grupper i den herskende klasse, som har bestemt, at netop arbejderne med hårdt fysisk arbejde skal stilles dårligere. Jamen, er han ikke selv en del af eliten? ”Ja – selvfølgelig: Akademisk uddannelse. Forfatter med adgang til medierne. Bopæl i Humlebæk – godt nok i alment boligbyggeri, men alligevel.” (s. 47)

Nu viser det sig, at danskerne er uenige om, hvem der er elite. Således argumenterer Olsen for, at Pernille Skipper genopliver 70er-marxismen, når hun ikke vil indse, at hun tilhører eliten som M’er, ”partileders cand.jur., bor i dyr ejerlejlighed midt i København og er tilmed af adelig familie.” Det som adskiller Lars Olsen fra Skipper og højrefløjen er, at de ikke får fat i hele billedet. ”Højrefløjen lukker behændigt øjnene for den økonomiske overklasse og de materielle klasseskel; 70’er-marxisterne ignorerer medier, kultur og definitionsmagt. Begge dele er forkert. Magten i klassesamfundet 2.0 bygger som nævnt både på økonomisk magt, bureaukratisk magt og kultur- og definitionsmagt. Alle eliter hører med til billedet og skaber brudflader i samfundet – det er også sådan, folk ude i landet oplever elite og overklasse.” (s. 47). Klassesamfundet 2.0 er Lars Olsens begreb for det aktuelle klassesamfund.

Lars Olsen opererer altså både med en overklasse og flere eliter. Hertil kommer så *boblen*: ”Det demokratiske problem er frem for alt i denne del af eliten – *hovedstadsboblen*. I hovedstadsområdet er overklassen og den højere middelklasse stor nok til, at mange primært omgås hinanden. Resultatet er parallelsamfund, der har sit eget verdensbillede og egne normer for, hvad man kan tillade sig.” (s. 48) Det er jo rigtig nok, men gælder det *kun* hovedstaden? Er det ikke sådan et klassesamfund fungerer kulturelt? Til gengæld mener han, at *alle* hans anklager kan føres tilbage til hovedstadsboblen. Fx argumenterer han imod ideen om, at regeringen og staten skal sikre, at udbuddet af arbejdskraft altid er stort. Og han argumenterer for, at dette afspejler ”en naturlig egeninteresse” hos ”Den økonomiske overklasse”. Og hovsa, så er det blevet ”den dominerende tænkning i hovedstadsboblen.” (s. 50) Her glemmer han så, at der også er mange, som argumenterer imod ’udbudssnakken’, ikke mindst ’den adelige’ Pernille Skipper!

Selvom Lars Olsen ikke skriver under på Dansk Folkepartis program, så er der meget i hans måde at tænke eliten-kontra-folket på, som ligner. Men det, som adskiller ham fra den nationalistiske populisme, er, at hans ærinde er: arbejderklassen. Olsen mangler i dagens Danmark det socialdemokrati og den fagbevægelse, som under velfærdsstatens opbygning i 50erne og 60erne, tænkte på de dårligst stillede. De hårdtarbejdende, de udslidte. Han lokaliserer med stor præcision og fremfor alt: præcis empiri, at der er en væsentlig del af arbejderklassen, som ikke ser deres interesser varetaget af Socialdemokratiet og fagbevægelsen. I et ”Reformistisk efterskrift” abonnerer han på Bent Hansens nu klassiske bog *Velfærd uden velfærd* fra 1969 og peger på, hvad der bør gøres:

1. Brede rekruttering: flere fra den brede arbejder- og middelklasse i debat og politik;
2. Gør ”det usynlige Danmark” synligt – etisk debat blandt redaktører og mediefolk;
3. Finansministeriet under demokratisk kontrol;
4. Genskab trygheden – brug vores viden om utrygheden til politisk handling;
5. De geografiske skel ændres ikke ved symbolpolitik. Lad os få reel decentralisering – start med uddannelserne.

Lars Olsens bog er en sympatisk bog. Dens problem er, at kritikken i sin form er populistisk, men i sin indenskab er socialdemokratisk. Den modsætning skurrer hele bogen igennem.

Kristian Thorup har i sin bog en løsning, som måske ville hjælpe Lars Olsen et stykke af vejen. Kristian Thorups bog *Populismens klassekamp – om udlændingepolitikken og venstrefløjens tabte arbejdervælgere* har en meget klar adresse: ”Denne bog er imidlertid ikke et forsvar for Dansk Folkeparti. Min drøm er derimod, at venstrefløjen en dag vil kunne overflødiggøre partiet og vinde dets arbejdervælgere tilbage.” (s.7) Med venstrefløjen mener han tilsyneladende både Socialdemokratiet, SF og Enhedslisten.

Sammenfattet er bogens argumentation denne: Faglærte og ufaglærte arbejdere bliver i stigende grad presset i deres jobs af de mange flygtninge, som søger jobs i Danmark. Ved at gå under tariffen

Kristian Thorup:
POPULISMENS KLASSEKAMP
– om udlændingepolitikken og venstrefløjens
tabte arbejdervælgere,
Frydenlund 2018.
173 s. Kr. 199,-.

presser de lønninger. Samtidig eksisterer der et nationalistisk parti som Dansk Folkeparti, der i deres propaganda går meget voldsomt efter udlændinge og fremmede, hvad end deres status er. Arbejderne ser Dansk Folkeparti som den eneste politiske kraft, der formulerer deres problemer. Tidligere ville de have stemt på Socialdemokratiet, DKP eller SF. Den nuværende venstrefløjs opgave bør være at formulere en politik, som kommer disse dele af arbejderklassen i møde og så herigennem vinde dem tilbage og gøre Dansk Folkeparti til en parentes i historien.

Teoretisk er Thorup især inspireret af Pierre Bourdieu. Han udfolder sin forståelse ved at tage udgangspunkt i en række interviews med folk, som stemmer på Dansk Folkeparti. Det er lidt befriende at høre dem tale om sig selv i stedet for at høre hadprædikanten Martin Henriksen. De taler om deres situation, deres politiske oplevelse og om stigmatiseringen, som

rammer en, når man står frem som DF-vælger. Thorup prøver ud fra de enkelte interviews at påvise sin generelle tese om, at disse mennesker rettelig hører hjemme i Socialdemokratiet, SF eller Enhedslisten. Her retter han, som Lars Olsen, sin kritik imod uddannelseseliten og den akademisk dominerede venstrefløj blandt politikerne.

Han retter ligeledes sin kritik imod de såkaldt 'multikulturelle' på venstrefløj, som ser racisme i enhver modstand mod indvandring. Han mener, at man i stedet for den 'forvrængede kritik' af de fremmede bør se på dens rationelle kerne, nemlig den udfordring indvandringen er for bestemte grupper i arbejderklassen. I stedet for at fokusere på den identitet, som DF giver de fremmede, 'islam' eller 'den arabiske kultur', bør man se på de samfundsøkonomiske kendsgerninger, som indvandringen producerer. Først når man betragter en god del af indvandringsdebatten som noget andet end en identitetsdiskussion, bliver det muligt at se, at en væsentlig del af DFs vælgere ikke nødvendigvis er fremmedhadere eller antimuslimere, men dele af arbejderklassen, som føler sig tvunget til at stemme på et nationalistisk parti i stedet for at de indser, at de er arbejdere og bør støtte venstrefløj; og at en sådan indsigt bør føre til en ændring i venstrefløjspolitikken. Thorup foreslår at se ændringen i Socialdemokratiets fremmedpolitik, som en begyndelse til en ændring i denne retning. Men, må man vel tilføje, uden tilsvarende ændringer i den økonomiske politik, som også Lars Olsen foreslår: bedre dagpenge-regler, efterløn, førtidspension mm.

Thorups analyse er betydelig mere sammenhængende end Lars Olsens, og derfor er hans bog også meget mere sammenhængende. Svagheden er naturligvis, at hans interviewpersoner ikke nødvendigvis er repræsentative. Men spørgsmålet er, om ikke det handler om at ændre politisk praksis, hvis man tror på ham, eller at man ikke kan *bevise* hans hovedtese, kun *sandsynliggøre* den. Jeg synes bogen er et af de få velhængte indlæg i diskussionen om de fremmede og DF. Jeg synes bogen bør læses af den venstrefløj, forfatteren retter sit projekt imod: Socialdemokratiet, fagbevægelsen, SF og Enhedslisten. Den bør diskuteres og diskussionen bør rettes imod både *om* analysen er rigtig, og *om* vi kan udmønte en politik, som gør det muligt for os at huse flygtninge, som behøver asyl, samtidig med at vi bygger denne politik ovenpå en økonomisk politik, som tilsikrer en velfærdsstat, som virker for *hele* arbejderklassen. Thorups bog er, som jeg læser den, et væsentligt bidrag til en diskussion, som ellers står i stampe.